



HİKMET-AKADEMİK EDEBİYAT DERGİSİ
[JOURNAL OF ACADEMIC LITERATURE]
YIL 8, SAYI 17, GÜZ 2022

Dr. Sinan BAKIR

Milli Eğitim Eakanlığı
Öğretmen
İstanbul/TÜRKİYE
sinanbakir1985@hotmail.com
ORCID

**ÇETE ROMANINDA MİLLÎ
BİLİNCİN UYANIŞI: HATAY
ÖRNEĞİ**

NATIONAL CONSCIOUSNESS
AWAKENING IN THE ÇETE NOVEL:
THE CASE OF HATAY

Makale Türü: Araştırma Makalesi	Article Information: Research Article
Yükleme Tarihi: 01.07.2022	Received Date: 01.07.2022
Kabul Tarihi: 20.09.2022	Accepted Date: 20.09.2022
Yayımlanma Tarihi: 31.10.2022	Date Published: 31.10.2022

İntihal / Plagiarism

Bu makale **turnitin** programında taranmıştır.
This article was checked by **turnitin**.



Atıf/Citation

Bakır, Sinan, “Çete Romanında Millî Bilincin Uyanışı: Hatay Örneği”, *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi [Journal of Academic Literature]*, Yıl 8, Sayı 17, Güz 2022, s. 260-274.

Bakır, Sinan, “National Consciousness Awakening in the Çete Novel: The Case of Hatay”, *Hikmet-Journal of Academic Literature*, Year 8, Volume 17, Fall 2022, p. 260-274.



10.28981/hikmet.1139529



Dr. Sinan BAKIR

ÇETE ROMANINDA MİLLÎ BİLİNCİN UYANIŞI: HATAY ÖRNEĞİ

NATIONAL CONSCIOUSNESS AWAKENING IN THE ÇETE NOVEL: THE CASE OF
HATAY

ÖZ

Refik Halid Karay'ın Çete romanı Mütareke yıllarında Kuva-yı Milliye birliklerinin vatan savunmasında oynadığı rolü Hatay örneğinde millî bir bilinç ve uyanış çerçevesinde işler. Roman Hatay'ın Türklere ait olduğu tezi üzerinden kurgulanır. Romanda Mütareke yıllarının siyasal, toplumsal hayatına, işgal altındaki Anadolu'ya, askeri çatışmalara, baskınlara yer verilir. Romanın kurgusal yapısını belirleyen olaylar dizisi farklı milletlere mensup Kıran Bey ile Nina'nın ilginç tesadüflerine, aşklarına sahne olsa da esasında onları bir arada tutan vatanın bir parçası olan Hatay'ın kurtuluşu olur, bireysel kimlik kurgusunun toplumsal zemini millî bilinç ve uyanış üzerinden oluşturulur. Varoluşun tutamakları olan vatan ve aşk bir bütünün parçaları olarak bağımsızlığa, özgürlüğe, kurtuluşa işaret eder. Aşkı betimlemede romantik bir yönelim gösteren yazar, tarihsel bir olgu üzerine inşa ettiği vatan düşüncesinde ise realist bir tutum sergiler. Söz konusu tarihsel olgunun kurgusal dünyadaki karşılıkları kişi, olay ve mekân düzleminde gösterilir. Bu makalede Çete romanının millî bilincin oluşmasındaki yeri tartışmaya açılırken tarihten gelen malzemelerin olay, zaman, karakter ve mekân kurgusuyla ilişkisine yer verilmiştir. Makale, Hatay'ın Türklüğü tezini ispata çalışan yazarın bu algıyı yerleştirmek için izlediği yolları ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çete, mütareke yılları, Hatay, millî bilinç, Kuva-yı Milliye.

ABSTRACT

Refik Halid Karay's novel The Çete deals with the role played by the Kuva-yı Milliye in the defense of the homeland during the Armistice years, in the case of Hatay, within the framework of a national consciousness and awakening. The novel is based on the thesis that Hatay belongs to the Turks. The novel includes the political and social life of the Armistice years, occupied Anatolia, military conflicts and raids. Although the series of events that determine the fictional structure of the novel are the scene of interesting coincidences and love between Kıran Bey and Nina, who come from different nationalities, it is the salvation of Hatay that actually keeps them together, the social ground of individual identity construction is formed through national consciousness and awakening. Homeland and love, which are the elements of existence, point to independence and freedom as parts of a whole. The author, who shows a romantic orientation in describing love, displays a realistic attitude in the idea of homeland, which he built on a historical phenomenon. The representations of the historical phenomenon in question in the fictional world are shown on the plane of person, event and place. In this article, while discussing the place of Çete novel in the formation of national consciousness, the relationship of historical materials with event, time, character and space fiction is included. The article aims to reveal the ways that the author, who tries to prove the thesis of Hatay's Turkishness, followed in order to establish this perception.

Keywords: Çete, armistice years, Hatay, national consciousness, Kuva-yı Milliye.

Mütareke Yıllarında Refik Halid Karay

Yazın hayatına Fecr-i Âti'de başlayan Refik Halid Karay 1911'de Ömer Seyfettin, Ali Canip Yöntem, Ziya Gökalp gibi yazarların öncülük ettiği Millî Edebiyat hareketine duyarsız kalmaz. Fecr-i Âti'ye mensup olduğu dönemde dahi konuşma dilinin sadeliğinden, doğallığından yararlanan Karay, Cumhuriyet Türkiye'sinin yazın dilinin oluşmasında önemli rol oynar. Ömer Seyfettin onun bu yönüne dikkat çeker: "Nesir yazarları içinde dilini en güzel bulduğum Refik Halit'tir" (aktaran: Ünaydın, 1972: 223). Millî edebiyatın dil zevkinin yanı sıra Anadolu'ya yönelen bakış açısı da Refik Halid Karay'la birlikte genişlemeye uğrar. *Memleket Hikâyeleri* dil, konu, insan, mekân ve teknik gibi açılardan millî edebiyatın savunduğu ilkelerle uygunluk gösterir. Bu yüzden de *Genç Kalemler* hareketine katılmamış olmasına rağmen "Refik Halit, dili ve üslubu ile 'memleket edebiyatı' içinde değerlendirilmelidir" (Enginün, 2015: 414).

Karay üzerine yapılmış çalışmalarda yazarın keskin mizah ve hiciv yönüne dikkat çekilir. Siyasal ve toplumsal hayatın eleştirisine imkân veren söz konusu yöntem Karay'da bir anlatım tarzı, kişilikle ilişkili alaycı dünya görüşü olarak belirir. Yazın dünyasında ilkin siyasî içerikli mizah ve hiciv yazılarıyla tanınan Karay, gazetecilik faaliyetleri çerçevesinde devrin önemli şahsiyetlerini, siyasal ve toplumsal hayatını hicvettiği yazıları yüzünden zaman zaman sürgüne gönderilir. Söz konusu yazılarda "sade, kıvrak bir anlatım, hafif bir ironi bulunur" (Enginün, 2016: 293). Yazıları ve sohbetleri gibi hikâye ve romanları da toplumsal içeriklidir. "Harp zenginleri, aile ve bireyin yozlaşması, asayişsizlik, halkın sefaletine duyarsızlık, eğitim gibi sosyal konular" (Çetişli, 2007: 334) hem yazılarında hem de romanlarında işlenir. Gözlem ve realist tavır insan ve mekân kurgusunda belirleyici olur. İnsanı yaşadığı çevre ve sosyal sınıf içinde betimleyen yazar kişilerin ruhsal dünyalarını ağırlıklı olarak diyaloglar ve iç çözümlemeler yoluyla aktarır. Hikâyelerinde olduğu gibi romanlarında da olaylar kişilerin hareket alanlarını belirler, psikolojik betimleme işlevi görür.

Refik Halid Karay'ın *Sabah*, *Peyam-ı Sabah*, *Alemdâr* gibi dönemin bilinen gazetelerinde yazarlık yapması, makalelerinin kamuoyunda etki uyandırması tanınmasında rol oynarken sadrazam Damat Ferid Paşa'yla yakın ilişki kurması resmî görevlere getirilmesinde etkili olur. Refik Halid, Ali Kemal gibi Millî Mücadele karşıtı bir çizgiyi benimser. "Millî Mücadele önderlerini, İstanbul'dan Anadolu'ya geçmiş eski İttihatçı kalıntıları olarak gören Karay, Posta Telgraf Umum Müdürlüğü sırasında geçmişe dönük İttihat ve Terakki düşmanlığının da verdiği etkiyle Anadolu hareketinin gelişmesini istememiştir" (Yenal, 2013: 274). Mütareke yıllarında İstanbul Hükümeti'nin güdümünde olan Posta Telgraf Umum Müdürlüğüne getirilmesi yazarın Anadolu'da başlayan Millî Mücadele karşıtı çizgisini sertleştirmesine, söz konusu mücadelenin taraflarını iletişim ağından mahrum etmesine yol açar. Bu durum başta Mustafa Kemal olmak üzere vatanın kurtuluşunu Anadolu'da görenlerin tepkisiyle karşılaşır. Millî mücadelenin başarıya ulaşmasından sonra Refik

Halid'in sürgüne gönderilmesinin gerekçesi söz konusu resmî görevdeki tasarrufları, aynı yıllarda yayımlanan yazılarında millî mücadeleyi hedef alması ve İstanbul Hükümeti lehine olan faaliyetleridir:

"Refik Halit'in, birinci defa "Yüzellilikler Listesi"ne dahil edilip yurt dışına sürülmesi, Posta Telgraf Umum Müdürü iken 'Anadolu Hareket-i Milliyesi' karşısında yer alması sebebiyledir. (...) Onun millî mücadele karşısındaki bu olumsuz davranışı memuru bulunduğu Dâmat Ferit Paşa hükümetinin politikasından kaynaklıdır. Anadolu Hareketi mensuplarını posta teşkilatından faydalandırmamak için faaliyette bulunan Refik Halit, Ali Rıza Paşa başkanlığında kurulan hükümet zamanında görevinden istifa etmek zorunda kalır" (Aktaş, 2004: 46-47).

1922-1938 yılları arasında sürgün hayatı yaşayan Karay'ın yeni rejimin aleyhindeki yazıları 1928'den itibaren son bulur, Cumhuriyet Türkiye'sinin yeni değerlerini, ideolojisini, inkılâplarını savunmaya başlaması affedilmesinde etkili olur. Karay'ın sürgün yılları Beyrut/Lübnan, Halep/Suriye gibi coğrafyaları, Ortadoğu'yu yakından tanınmasına imkân sağlar. Söz konusu coğrafyalar tarihsel olgu, kültür ve farklı insan tipleriyle Karay'ın yazınsal faaliyetlerinde karşılık bulur. *Çete* romanındaki olayların geçtiği Antakya da Karay'ın bizzat gördüğü/yaşadığı yerler arasındadır. Refik Halid Karay sürgün yıllarında Beyrut, Halep gibi şehirlerin yanı sıra "o dönemde Fransız mandası olan Suriye'nin İskenderun sancağında Antakya şehrine yerleşip, gazetecilik ve yazarlıkla günlerini geçirmiş, Ulusal Kurtuluş Savaşı'na karşı tutum takınmakla yanlış yaptığını da açıkça yazıp söylemiştir" (Soysal, 1985: 28). Karay'ın Suriye'deki sürgün yılları onda vatan düşüncesinin kök salmasında etkili olur. Hatay'la ilgili gözlemleri Suriye'de sürgün olduğu dönemin izlerini taşır. Muhammed Hüküm'e göre "*Yezidin Kızı, Çete, Yer Altında Dünya Var, Dışi Örumcek ve Sürgün* romanları yazarın Ortadoğu'da özellikle Halep ve Beyrut'ta geçirdiği yılların edebî yansımasıdır" (Hüküm, 2018: 110). Refik Halid bu yıllarda Hatay'ın Ankara Antlaşması'yla değişen statüsünü yerinde gözleme imkânı bulur. 1928'den sonraki süreçte Atatürk Türkiye'sinin tezleriyle uygunluk gösteren faaliyetleri yazarın Hatay'ın anavatana katılması yönünde düşüncelere sahip olmasında belirleyici olur. Yeni cumhuriyetin de diplomatik yollarla Hatay'ın anavatana katılması yönünde faaliyetleri söz konusudur. Atatürk'ün bu konudaki düşünceleri nettir: "Milletimizi gece gündüz meşgul eden başlıca büyük bir mesele, hakiki sahibi öz türk olan 'İskenderon-Antakya' ve havalisinin mukadderatıdır. Bunun üzerinde ciddiyet ve katiyetle durmaya mecburuz" (İsimsiz, 1936: 20). Bu düşüncenin nesnel dayanakları üzerinden kurgulanan *Çete* romanı hem tarihten hem de Türkçü düşünceden gelen tezlere sahiptir. Karay'ın yeni cumhuriyetin millî tezleriyle uygunluk gösteren düşünceleri *Çete* romanına millî bilinç ve uyanış çerçevesinde yansır. Misak-ı Millî'yle de örtüşen bu yaklaşım tarzı yazarın ideolojik karakterler üzerinden bir dava romanı yazmasında belirleyici olur.

Mütareke Yıllarında Toplumsal Direniş Hareketi: Kuva-yı Milliye

Kuva-yı Milliye yurdun işgali karşısında silahlanan yerli halk birliklerinin oluşturduğu millî savunma hattıdır. Türk Dil Kurumunun *Türkçe Sözlük*'ünde Kuva-yı Milliye “Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra Yunanlıların İzmir’i işgal etmeleri ve Anadolu’da ilerlemeleri üzerine kurulan ve onlara karşı savaşan millî teşkilat” (2011: 1547) olarak tanımlanır. Söz konusu millî teşkilatın işgal altındaki Anadolu’nun birçok vilayetinde ortaya çıktığı söylenebilir. Kuva-yı Milliye birlikleri Anadolu’da kurulan hükümete bağlı olduğundan Ferit Devellioğlu’nun *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat* adlı eserinde “İstiklâl Savaşı boyunca Anadolu’da kurulan hükümet ve bu hükümetin askerî kuvveti” (Devellioğlu, 2013: 610) olarak tanımlanır, kavramsal karşılığının “millî (ulusal) kuvvet” (Devellioğlu, 2013: 610) olduğu belirtilir. Alev Coşkun’a göre, “Kuva-yı Milliye, Kurtuluş Savaşı’nı yürüten ulusal direniş kuvvetlerinin genel adıdır. Kurtuluş Savaşı’nda düzenli ordular kurulmadan önce düşmana karşı çetecilik kuralları içinde mücadele veren direniş kuvvetlerini simgeler” (Coşkun, 2009: 71). Yavuz Abadan, *Mustafa Kemal ve Çetecilik* adlı kitabında Kuva-yı Milliye içindeki oluşumları gruplandırır. Ona göre, “ilk kategoriye giren birlikler komutanlarının çoğunluğunu efelerle dağlardan inen eşkıya reisleri teşkil etmektedir” (Abadan, 1972: 105). Efeler, zeybekler, eşkıyalar düzenli ordu birliklerinin kurulmasına dek geçen süreçte düşman birliklerine büyük zayıflık verir. Ege bölgesi başta olmak üzere Anadolu’nun çeşitli vilayetlerinde efelerin Yunan birliklerine karşı direniş hatları kurmaları Kuva-yı Milliye içinde değerlendirilmelidir. “Çerkez Ethem’in ‘Kuva-yı Seyyare’ olarak adlandırılan birlikleri ve Demirci Mehmet Efe, Yörük Ali Efe, Sökeli Ali Efe, İsmail Efe, Mestan Efe, Zurnacı Efeler gibi birçok gönüllüler ile Isparta, Burdur, Afyon gibi Anadolu’nun iç kısımlarından gönüllüler Kuva-yı Milliye’ye katılıyorlardı. Bu gönüllüler özellikle Batı Anadolu’da Yunan kuvvetlerine karşı üstün başarılar elde etmişlerdi” (Özüçetin ve Dağıstan, 2010: 8). Efelerin, zeybeklerin çetecilik faaliyetleri çerçevesinde değerlendirilebilecek baskınları “sosyal eşkıyalık” kavramıyla da uygunluk gösterir. Sosyal eşkıyalık “zenginlere, yabancı işgalcilere, baskı uygulayanlara ya da geleneksel düzeni bozup, adaletsizliği yayan sömürücü güçlere karşı, sessiz, güçsüz ve edilgen köylü kitlesinin güçlülere karşı kendini korumasının, simgesel olarak direnmesinin yaygın, somut ve evrensel bir örneğidir” (Yetkin, 2003: 9-10). *Çete* romanında da Türklerin çoğunlukta olduğu Adana ve Antakya vilayetlerindeki işgallere, baskılara duyulan tepki söz konusudur. Romandaki çetelerin dağlık alanlarda birkaç kişilik birliklerle ani baskınlar yaptıkları görülmektedir. Onları bu tarz eylemlere iten vatanın içinde bulunduğu durumdur. Bununla birlikte sosyal eşkıyalığın zenginlere, güçlülere karşı bir yaptırım yolu olarak görüldüğü roman örnekleri de vardır. Bu tarz eşkıyalara toplumcu gerçekçi yazarların romanlarında sıkça rastlanır. Yaşar Kemal *İnce Memed* romanında, Sabahattin Ali *Kuyucaklı Yusuf*ta sosyal eşkıyalığın tipik örneklerini verirler. “Sosyal eşkıyaların dikkat çekilecek yönü, lordun/beyin ve devletin kendilerine suçlu muamelesi yaptığı kanun kaçakları olmaları, fakat köylü toplumları içinde kalmaları ve halklarının onları kahraman olarak

görmeleri, adalet savunucuları, adalet adına öç alan savaşçılar saymaları, hatta belki de kurtuluş önderleri katına çıkarmaları, yani her halükarda kendilerine hayranlık duyulması, yardım edilesi ve desteklenesi kişiler olarak davranılmasıdır” (Hobsbawm, 2011: 25-26).

30 Ekim 1918’de imzalanan ve Türk kamuoyunun büyük tepkisini çeken Mondros Mütarekesi’nin özellikle 7. ve 24. maddeleri yurdun işgal gerekçesi olarak sunulur. Mütareke’nin 1918’den itibaren Anadolu’nun tamamını kapsayacak şekilde işgallere dönüşmesi yoğun protestolara sahne olur. Anadolu’nun çeşitli vilayetlerinde yapılan gösteriler millî bilincin uyanmasında rol oynar, kurulan sivil savunma birlikleriyle vatanın savunması bizzat halk tarafından üstlenilir. İngiliz, Fransız, Rum ve Ermeni işgalcilere karşı koyuş sonradan Kuva-yı Milliye olarak adlandırılacak sivil askeri birliklerin savunma mekanizmalarıyla gerçekleşir. Millî mücadelenin ilk savunma safhasını oluşturan Kuva-yı Milliyecilerin gösterdiği direniş hattı düzenli ordunun kurulma sürecinin başarıya ulaşmasında etkili olur. Romanda bu düşünce kazanılan İnönü Muharebesi’yle dile getirilir. *Çete* romanında “çete” olarak adlandırılan silahlı savunma grupları yerli halktan oluşur. Mütareke yıllarının resmi yazışma kayıtlarında da kullanılan söz konusu askerî terim *Türkçe Sözlük*’te “ordu birliklerinden olmayan silahlı küçük birlik” (2011: 524) olarak tanımlanır. Romana ad olan çete, vatanın kurtuluşu için canını feda etmeye hazır Türk milletinin zor şartlar altında gösterdiği kahramanlıkları ifade eder. *Çete* romanında Kıran ve Demir Beyler ile Yoksul, Öksüz gibi Anadolu’dan gelen köylülerin vatan savunmasında oynadığı rol tarihî olgulardan da yararlanılarak aktarılır.

Bir Kuva-yı Milliye Romanı Olarak Çete

1939’da Semih Lütüf Kitabevi yayınları arasından çıkan *Çete* romanı aynı yılda anavatan katılan Hatay sorununu ilginç bir aşk öyküsü etrafında işler. “Hatay’ın Türklüğü tezi üzerine kurulan eser, ayrıca bu bölgenin coğrafi ve askeri durumu hakkında ayrıntılı bilgiler verir” (Ekiz, 1984: 92). Refik Halid, Mütareke yıllarının ve Hatay sorununun yaşayan tanıklarından olduğundan ideolojik yaklaşımını tarihsel bir perspektifle nesnel bir zemine yerleştirir. Sürgün yıllarında kaleme alınmaya başlanan *Çete* romanında “Refik Halit, 1920-1921 yıllarında fedakâr vatan evlatlarının yurtlarını savunmak arzusu ile Amanos dağlarında düşman orduları ile mücadele için nasıl faaliyet gösterdiklerini hikâye eder” (Aktaş, 2014: 103). Romana ad olan “çete”, dönemin resmî askeri yazışmalarında kullanılan terimlerden, dolayısıyla da romanda doğrudan doğruya Kuva-yı Milliye’nin karşılığı olarak kullanılır. Çünkü Kuva-yı Milliye’nin ilk oluşum aşamasında “tümen, alay, tabur, bölük teşkilatları bulunmuyor, bölgelere göre ‘çete’ olarak kabul ediliyordu. Bu çetelerin bir Umumi Kumandanı ve Cephe Kumandanları bulunuyordu” (Kalyoncuoğlu, 2011: 74). Kuva-yı Milliye’nin ilk oluşumunu ifade etmek için kullanılan çete sözcüğü romanda Fransız Koloneli tarafından şöyle açıklanır:

“Çete denilen şey birkaç işsiz kendilerine bir baş seçerek kurdukları bir harp teşkilatıdır. İşgal ordusunu güçlüğe uğratmak gibi siyasi bir

maksat altında yapmadıkları fenalık kalmaz; harp ve askerlik kaidelerine uymazlar; esirlere işkence ederler, köy yakarlar, yağmacılık yaparlar. Ordumuza erzak ve mühimmat götüren konvoylarımızı arızalı yerlerde bastırırlar. Bize epeyce zarar verdiklerini inkâr edemem” (Karay, 2017: 12).

Romanda çete reisi olarak sunulan Kıran ve Demir Beyler söz konusu tarihsel olgunun temsili karakterleridir. Çetenin diğer üyeleri olan Yoksul, Öksüz gibi Anadolu köylerinden gelen üyeler ise Kuva-yı Milliye'nin bir halk hareketi olarak ortaya çıktığını gösterir. Üç bölüm olarak kurgulanan romanın “Son ve Tek Kısım” başlığında on yedi yıllık bir ileriye gidiş söz konusudur. Bu yönüyle de romanın Hatay'ın anavatana katılımıyla son bulduğu söylenebilir. Çete reisi olarak vatan savunmasında aktif rol oynayan Kıran Bey gibi Kuva-yı Milliyecilerin yeni cumhuriyeti kuran aslı unsurlardan olduğu görüşü romana hâkimdir. Çete'nin kurgusal yapısı Nina ve Kıran Bey etrafında şekillenir. İlk bölüm Beyrut'ta bulunan Nina'nın tanıtılmasıyla başlar. Fransız yüzbaşısı Ernest'in eşi olan Nina'nın ilginç hayat serüveni diyaloglar ve hâkim bakış açısıyla sunulur. Refik Halid'in başka romanlarında da görülen macera düşkünü kadın imgesi Nina'nın maceraperest kişiliğinde yeni bir bakış ve yaklaşımla işlenir. Çarlık Rusya'sı yıllarında prenses olan, saraylarda yaşayan Nina, 1918 Bolşevik İhtilali'nden sonra o ihtişamlı yaşamından uzaklaşır, kurşuna dizilse de son anda kurtulmayı başarır. Bundan sonraki hayatı Çarlık Rusya'sı için gizli faaliyetlerde bulunmakla geçen Nina bu amaç için türlü tehlikeleri göze almaktan çekinmez. Aynı bölümde romanın bir diğer başkarakteri Nezih Suat/Kıran Bey tanıtılır, çete reisliğine giden süreç hikâyeleştirilir. Adana'da Fransızca hocalığı yapan Nezih Suat, yurdun içinde bulunduğu ağır şartlara, işgallere duyarsız kalmaz, Kıran Bey adını alarak çete reisi olur, görevi Antakya bölgesini işgal eden Fransız güçlerini ani baskınlarla zayıflatmak/yıpratmak, işgal ordusunun lojistik desteğini kesmektir. Kıran Bey'de vatan düşüncesi Türk kimliği ve coğrafyasıyla doğrudan ilişkilidir. Yurdun çeşitli vilayetlerinin işgal edilmesi millî bilinç ve uyanışın eylemsel alana taşınmasında, silahlı direnişe dönüşmesinde etkili olur. Kurgu, diyalog ve betimleme karakterizasyona hizmet edecek biçimde oluşturulur. Mütareke yıllarının işgal güçlerini temsil eden kimi karakterler tarihsel kimlikleriyle romana dâhil edilirler. Fransızların Yüce Komiseri General Gouraud bunlardan biridir. İkinci bölüm Osmanlıdan kalan Adana'daki gömülü defineyi bulmak için Beyrut'tan yola çıkan Nina'nın İskenderun limanı dolayında seyreden vapurunun saldırıya uğraması, bu saldırıdan Yoksul ve Öksüz tarafından kurtarılması, Amanos Dağları eteklerinde bulunan Şalan Kale'ye götürülmesi anlatılır. Üçüncü bölümde Nina ve Kıran Bey arasında oluşan aşka, bu aşkın vatan savunmasında oynadığı role yer verilir.

Romanın kurgusunda Kıran Bey ve çetesinin çetecilik faaliyetleri önemli yer tutar. Çeteciliğe uygun eylem ve ani baskınlarla işgal güçlerinin lojistik desteğini kesen Kıran Bey ve çetesinin ilk baskını şöyle aktarılır:

“İskenderun’dan Hamam ve Katma’daki işgal kuvvetleri merkezlerine erzak ve mühimmat götürecektir olan bir konvoyun Kırıkhan’dan hareket edeceğini bir gün evvel öğrenen çete tertibat aldı. (...)

Konvoyu vurdular.

Üç Senegalli maktul düştü. Yaralanan bir küçük zabite ilişmediler ve atını sürüp geri dönerken arkasından kurşun atmadılar. Ölen katırların üstünden aşarak doludizgin Amok bataklığına daldılar.

Bir vazifeleri daha vardı: İşgal ordusuna yardım ettiğini bildikleri bir Arap köyünü yakmak... Onu da yaptılar, ovanın ortasında bir yığın alev ve duman bırakarak geceleyin Harim sırtlarına vardılar. Orada da bir arabayı çevirdiler, yolcularını indirdiler, atları söküp başıboş bıraktılar, geçtiler” (Karay, 2017: 50-54).

Dağlık alanlarda, gizli geçit bölgelerinde mevzilenen Kiran Bey ve çetesinin görevi işgal süresince bu tarz baskınlarla işgal güçlerine zayıf vermektir.

Çete Romanında Hatay Sorunu Çerçevesinde Oluşan Millî Bilincin ve Millî Tarihin Olay, Kişi, Zaman ve Mekâna Etkisi

Çete romanı yeni cumhuriyetin millî tarih tezlerini savunan; olay, kişi, zaman ve mekân kurgusu bakımından da söz konusu tezlerle uygunluk gösteren bir içerik düzlem ve yapısal kurguya sahiptir. Roman tarihsel olgu bakımından nesnel veriler, belgeler üzerine kuruludur. Yani Karay, söz konusu romanda tarihsel gerçekliğe bağlı kalır, onu değiştirme, dönüştürme, çarpıtma yoluna gitmez. Temsilî kurgusal figürlerin nesnel karşılıkları tarihten gelen etkilerle sağlam biçimde oluşturulur. Tayfur Sökmen *Hatay’ın Kurtuluşu İçin Harcanan Çabalar* adlı kitabında Fransızların işgali altında bulunan Hatay’ın kurtuluşu için yapılan çalışmaları ve silahlı mücadele sürecini anlatırken çeteler hâlinde oluşan yerli savunma birliklerinin düşman ordularına verdikleri zayıftan bahseder (Sökmen,1978: 20-56). Hatay’ın kurtuluş sürecinde etkin rol oynayan kişiler gerçek ve temsili adlarla romana dâhil edilirler. Olayların geçtiği Amanoslar, Şalan Kale ve Antakya çevresinin nesnel tasviri yazarın söz konusu coğrafi bölgeleri yakından tanıdığını, araştırdığını gösterir. Şerif Aktaş’ın değerlendirmesi de bu yöndedir. Ona göre yazar “Çete reisi Demir Beye, Antakya çevresinin coğrafi yapısını, hiçbir hayalî unsura yer vermeden anlattığına göre, bu bölgeyi jeolojik yapısı ve tabii durumuyla iyice biliyor demektir” (Aktaş, 2004: 103). Yazarın romanlarında mekân canlı bir atmosfer içinden yansıtılır. “Refik Halid’in eserlerinde olayların cereyan ettiği mekânlar ya vatan coğrafyasıdır, ya tarihi ve kültürel bir yerdir ya da vatanın bir parçası olduğu, adıyla sanıyla ve üzerinde yaşayanlarla birlikte Türk olduğu halde, vatan topraklarına katılamamış yerlerdir. *Çete* romanının mekânlarını bu sonuncusu içerisinde değerlendirmek mümkündür” (Geçer, 2019: 279). Mekân tasvirine yoğun yer verilen romanda diyaloglar da olayların geçtiği yer hakkında birçok veri sunar. “Nina ile Kiran Bey’in konuşmalarından Hatay

bölgesinin özelliklerini, sosyal ve siyasal yapısını, kahramanların durumlarını öğrenmekteyiz” (Çelik, 2006: 229). Romana konu olan olaylar Antakya çevresinde geçer, buna rağmen mekân tasvirinde belirleyici olan Antakya insanının günlük hayatı, toplumsal yapısı, yaşantısı değil, coğrafi konumudur. Mütareke yıllarındaki işgal süreciyle başlayan roman 1938’de Türk ordusunun Hatay’a girmesiyle son bulur. Romandaki vaka zamanı tarihsel karşılığıyla uygunluk gösterir. Yani “Çete romanında vaka zamanı ve anlatma zamanı aynı nesnel zamanda birleşmektedir” (Topdaş Çelik 2021: 126). Yazarın realist tavrını belirleyen en önemli etken tarihsel gerçekliktir. Mütareke yıllarının siyasal ve toplumsal atmosferi de benzer bakış açısıyla oluşturulur. Romandaki olayların geçtiği Beyrut, Antakya, Amanoslar ve İskenderun limanı işgal yıllarında Fransızların hâkimiyeti altındadır:

“Mondros Mütarekesi’nden birkaç hafta sonra Antakya, Fransız işgali ve yönetimi altına girdi. 12 Kasım 1918’de İskenderun limanına erzak ve kuvvet çıkaran Fransızlar, buradan hareket eden kuvvetlerle, Antakya, Halep ve Kuzey Suriye’yi işgal ettiler. Fransızlar, 7 Aralık 1918 tarihinde Antakya’ya yerleşerek duruma tamamen hâkim oldular” (Çapa, 2018: 22-23).

Aynı tarihlerde Antakya dağları çevresinde örgütlenen çeteler, Fransızların işgaline karşı silahlı birlikler kurar. Mesut Çapa “Hatay Mücadelesine Katılanların Anıları” başlıklı makalede söz konusu çetelerin yaptıkları baskınlara da yer verir. Bunlardan biri Türk subayı Asım Bey’in çetesidir. Çapa’nın verdiği bilgilere göre “Asım Bey’in başkanlığında 60 kişilik bir çete 13 Mart 1920 gecesi Antakya’ya başarılı bir baskın gerçekleştirmiştir” (Çapa, 2018: 24). Çete romanında da Asım Bey ve çetesinin söz konusu baskınlarla işgal güçlerine verdikleri zayıat aktarılır:

“Son seferinde Öksüz’den ayrılarak tek başına, gizlice Antakya’ya girmiş olan Yoksul, Hakkı ve Asım Bey çetelerine dair öğrendiklerini anlatıyordu. İki sene mütemadiyen Fransız kuvvetlerini hırpalayan, ezen, çiğneyen, bütün yol başlarını, geçitleri, askeri noktaları elinde bulundurup düşman sevkiyatını kesen o çeteler bu sırada tekrar toparlanabilmek için faaliyetlerini durdurmuşlardı” (Karay, 2017: 143-144).

Bu ve benzeri oluşumların işgal güçlerine karşı direnişi 1921’de imzalanan Ankara Antlaşması’yla yerini diplomasiye bırakır. Romanda Kuva-yı Milliyecilerin işgal ordularına yönelik baskınları aynı tarihte imzalanan antlaşmayla son bulur: “Nihayet 1921 yılının Birinci Teşrininde Ankara Uzlaşması imzalandı ve Kıran Bey Çetesi de ortadan kayboldu” (Karay, 2017: 166). Refik Halid Karay’ın romanı nesnel veriler üzerinden kurgulaması tarih, kişi, zaman ve mekân bilgisiyle doğrudan ilişkilidir. Karay, sürgün yıllarında bu yöreyi yakından izlemiş, görmüş, Hatay’ın anavatana katılması gerektiğini açıktan savunmuştur. Refik Halid, Atatürk’ün Türklerin çoğunlukta olduğu Hatay’ın Suriye’ye bırakılmayacağı, bu vilayetin Türk milletinin ayrılmaz bir parçası olduğu tezine uygun faaliyetlerde bulunur. Şerif Aktaş’a göre,

“Türkiye lehinde yazılar yayımlayan sürgün Refik Halit, Antakya gençliği ile ilişki kurar, onlarla gizli gizli toplanır; bu bölgenin Türk olduğunu ve Türkiye’ye bağlanması gerektiğini söyler. Bu yolda çeşitli faaliyetlerde bulunur. Antakya’nın idealist ve Türk milliyetçisi gençleri, sürgün Refik Halit’e sözü edilen faaliyetlerinden dolayı bir altın dolma kalem hediye etmişlerdir” (Aktaş, 2004: 50).

Mehmet Nuri Yardım, yazarın Hatay’ın anavatana katılması için gösterdiği çabayı millî duygularıyla açıklar, Hatay’daki milliyetçi gençlerle görüşmesine ve buradaki faaliyetlerine dikkat çeker (Yardım, 1997: 23).

İşgal yıllarında Antakya limanı, Amanoslar ve çevresi ile Hatay bölgesi Fransızların hâkimiyeti altındadır. Ayrıca Beyrut, Lübnan ve Suriye’nin bir bölümünde de aynı durum söz konusudur. İşgallerin yol açtığı karışıklık yerli halkın gösterdiği tepkiyle çatışmalara dönüşür. Mütareke yıllarında “bütün Fransız işgal bölgelerinde olduğu gibi Hatay’da da yer yer ayaklanmalar başladı. Bölgede kurulan çete örgütü Maraş’taki Kuvayı Milliye tarafından destekleniyor, silah yardımını kısmen oradan, kısmen de o zaman Faysal’ın idaresinde bulunan Halep’ten para karşılığında sağlıyordu” (Çelenk, 1997: 17). İşgal orduları Beyrut’ta bulunan Suriye ve Lübnan Fransız Yüce Komiserliği’nden yönetilmekte, başlarında General Gouraud bulunmaktadır. Muhammed Hüküm, Refik Halid’in Ortadoğu ile ilgili yazılarını incelediği makalesinde Suriye işgalini yöneten General Gouraud’un bölge üzerindeki olumsuz etkilerinden söz eder, yazarın bu konudaki düşüncelerini aktarır (Hüküm, 2018: 113). Romanda Fransızların işgal alanlarındaki faaliyetleri aktarılırken Türk direniş birliklerine yönelik bakış açılarına da yer verilir. Türklüğün egemenlik alanlarını işgal eden Fransız güçleri çete olarak adlandırdıkları grupların kendileriyle baş edemeyeceklerini ileri sürerler. İşgal güçlerinin yöneticilerine göre Türk çetelerinin baskınları Fransızların düzenli orduları karşısında dağılacaktır: “Çetelerden ibaret olan Türk kuvvetleri muntazam teşkilatlı askerimizin devamlı faaliyeti karşısında elbette dağılacak!” (Karay, 2017: 11). Romanda Hatay’ın işgalini önlemek amaçlı kurulan çete birliği sivil halktan oluşur. Çete lideri olarak Hatay’ın kurtuluşunda büyük rol oynayan Kıran Bey esasında Adana Sultanisinde Fransızca hocalığı yapan Nezih Suat’tır. Aynı yıllarda işgal edilen vilayetlerden biri de Adana’dır. Fransızların işgali altında bulunan Adana’da Ermeni taşkınlıkları yerli halka yönelen suikastlara dönüşür: “Son haftalarda, işgal ordusunun göz yummasından cesaret alan Ermeni gençleri, dört, beş Türk’ü böyle, sokak içlerinde uluorta vurup kollarını sallaya sallaya yürüyüp gitmişler, takibe ve cezaya uğramamışlardı” (Karay, 2017: 21-22). Nezih Suat, binbaşı Recep Bey vasıtasıyla Kuva-yı Milliye hareketine katılınca Kıran Bey adını alır ve on altı kişiden oluşan bir çeteye lider olur: “Nezih’in adı Kıran Bey, on altı kişilik çetesinin adı da Kıran Bey çetesi olmuştur” (Karay, 2017: 49). Çetenin Yoksul ve Öksüz gibi diğer üyeleri de Anadolu köylerinden gelmez. Kıran Bey’e savunacağı coğrafi bölgeyle ilgili bilgi veren Demir Bey/binbaşı Recep Bey Türkiye’den koparılmak istenen bayır, bucak, nahiye, köy ve vilayetlerin Türk yurdu olduğunu tarihten gelen Türkçe coğrafi adlarla açıklar. Yüzlerce yerleşim

alanının Türkçe dökümünü veren Kıran Bey dağ, ova, akarsu ve nehirlerin de aynı şekilde tarih boyunca Türklüğün bir parçası olarak Türkçe adlarla anıldığını belirtir. Bu vatan topraklarını savunmak için canlarını ortaya koyan Kıran Bey ve çetesi işgal ordusuna lojistik destek sağlayan konvoylara ani baskınlar düzenler, aynı şekilde işgal ordusuna yardım eden Arap köylerini de yakarlar. Düşman birliklerine verdikleri zayıt işgal altındaki Hatay'ın kurtuluşunda dönüm noktası olur: “1938 Temmuzunun beşinci günü Türk askeri Hatay'a girdi; Amanos eteklerine çadırlarını kurdu” (Karay, 2017: 167). Tarihsel akışla uygunluk gösteren söz konusu olay romanda nesnel zaman kurgusu üzerinden dile getirilir. Kıran Bey ve çetesi Mütareke yıllarında Amanos eteklerinde bulunan Şalan Kale'de işgal güçlerine düzenledikleri ani baskınlarla 1938 yılına giden sürecin oluşmasında rol oynarlar. Ağır şartlar altında verilen mücadelenin amacına ulaşmasında kolektif ruhu doğuran millî bilinç belirleyici olur. Çete reisi Kıran Bey'in Nina ile diyaloglarında söyledikleri millî bilinci Türkçü bir zemine yerleştirdiğini, vatana millî tarih ve değerler çerçevesinde yaklaştığını gösterir:

“Siz, Slavlar, daha kendi varlığınızı bulalı kaç asır oldu? Anglo-Saksonlar ve Franklar, dünkü vahşilerdir; Latin medeniyeti, dünya medeniyetinde çok sonradan kavuşmuştur. Bunların hepsinden önce, Mısır, Yunan, İran ve Roma medeniyetlerinden evvel yerleşen tek medeniyet bizim medeniyetimizdir; Sümer, Eti, Göktürk, Hun medeniyetidir. Biz Atilla, Cengiz ve Timur gibi cihan tarihinin mislini kaydedemediği üç cihangir yetiştirdik. En büyük imparatorluğu kuran bizleriz. Bütün bir Avrupa akınına Türk varlığından kopmuş bir küçücük serdarımız yerin dibine geçiriverdi: Kılıç Aslan! Osmanlı Türklüğü asıl büyük Türk ateşinden fırlayıp Anadolu'ya düşmüş bir kıvılcımdı... O bile Şarlken ile beraber şu Avrupa'yı yarı yarıya taksim ediverdi. Böyle bir mazisi olan ırkın yarın yine böyle bir istikbali olacaktır; bu istikbalin beşiği, kaynağı ise Anadolu'dur. İşte biz onu kurtarmak istiyoruz, o istikbale ermek için!” (Karay, 2017: 119).

Türklerin büyük bir millet ve askeri güçle tarihe yön vermeleri, kurdukları medeniyetler ve kıtalara yayılmış hâkimiyet alanlarıyla dünyaya hükmetmeleri, tarihin hiçbir döneminde esareti kabul etmemiş olmaları Kıran Bey'e sahip olduğu esas gücün millî bilinç olduğunu hatırlatır. Kolektif ruhun tezahürü olan millî bilinç romanda vatan düşüncesi etrafında şekillenir. Türklüğün egemenlik alanları içinde kalan coğrafyalar vatanın ayrılmaz parçaları olarak kabul edilir. Söz konusu düşünce Misak-ı Millîye'ye dayandırılır. Romanın başkarakteri Kıran Bey'de millî bilinç olgusu her türlü ferdî ihtiyacın üzerinde varoluşsal bir tutamaktır. Kıran Bey, vatanın içinde bulunduğu duruma varlık-yokluk çerçevesinde yaklaşır. Türk milletinin yerinden edilmek, dilinin, varoluş gerekçesinin ortadan kaldırılmak istenmesi karşısında silahlanan halk birlikleri gibi Kıran Bey de mücadeleye silahlı direnişle katılır, vatanın içinde bulunduğu kötü durumdan kurtulacağına olan inancı işgal ordusuyla yapılan savaşta üstün bir moral gücüne dönüşür. “Tam bir istiklal kazanıncaya kadar” (Karay, 2017: 118) savaşacaklarını belirten

Kıran Bey, bu yolda ölmek ve öldürmekten başka seçeneklerinin olmadığını söyler. Kıran Bey'in aşkla bağlandığı Nina'ya söyledikleri onda vatan düşüncesinin kök saldıgını gösterir:

“Sen, daha üç ay evvel Yunan ordusuna İnönü'de vurduğumuz darbeyi, bunun manasını biliyor musun? Bu ufacık ilk zafer, son kocaman zaferin müjdecisidir; yeni bir Türk ordusunun kurulduğuna alamettir. Anadolu kurtulacaktır ve hepsi bir araya gelerek nihayet bir Napolyon imparatorluğu kurmaktan ileri gidemeyen İtilaf Devletleri, tıpkı o Napolyon gibi bu hesapsız, haksız, geçici saltanatın beş, on sene içinde çözüldüğünü, eridiğini, ayrıca utandırıcı bir hezimetle istilaya bile uğradığını göreceklerdir.

Netice ne olursa olsun Türkiye tekrar fıskıracaktır. O, kökü kazınacak milletlerden ve Anadolu da taksime uğrayacak ülkelerden değildir” (Karay, 2017: 119).

Kıran Bey'de vücut bulan millî bilinç, bireysel kimlik kurgusunun vatan düşüncesinden bağımsız olmadığını, olamayacağını gösterir. Romanda vatan aşkı ve beşerî aşk olmak üzere iki aşktan söz etmek mümkünse de esasında Kıran Bey ile Nina'yı mutlu sona götüren Hatay'ın kurtuluşudur. Kıran Bey, Çarlık Rusya'sı için çalışan Nina'ya vatan düşüncesi üzerinden birtakım duygular aşılacak ister. Her türlü ferdî duygunun üzerinde konumlandığı vatanının kurtuluşundan bağımsız bir aşkı, geleceği mümkün görmeyen Kıran Bey, Nina'nın Çarlık Rusya'sı için çalışmasına tepki gösterir: “Halbuki senin yeniden kurmak istediğin Çarlık benim memleketimin düşmanıdır, yıkılmasına çalıştığın halk rejimiyle ise dostuz; ondan yardım görüyoruz” (Karay, 2017: 130). Nina'nın zulümlerle anılan Çarlık Rusya'sını yeniden diriltmek için faaliyetlerde bulunması Kıran Bey için bir tehdit unsurudur. Nina'nın söz konusu faaliyetleri millî kimlik ve bilinçten bağımsız olarak daha çok bireysel istikbal ile açıklanabilir. Dolayısıyla Nina'nın yeni kimlik inşasında aşk duygusu belirleyici olurken Kıran Bey'de varoluşsal tutamağın belirleyici unsuru vatanıdır. Nina ile yaşadığı aşkın vatan düşüncesinden bağımsız olmadığı, onları bir araya getiren tesadüflerin dahi bir yerde vatanın içinde bulunduğu şartlarla alakalı olduğu söylenebilir. Yoksul ve Öksüz sayesinde suikasttan kurtulan Nina, işgal ordusuna baskın düzenlemek amacıyla Şalan Kale'de bulunan Kıran Bey ve çetesine yolları kesişir. Vatan aşkı ile Nina aşkı arasında bocalamayan Kıran Bey, Nina ile bir geleceği ancak Hatay'ın kurtuluşuyla mümkün görür. Kıran Bey'de vatan aşkı ferdî aşk düşüncesini doğururken Nina'da ferdî aşk vatan aşkını doğurur. Amanoslar ve Şalan Kale söz konusu iki aşkın göstereni olduğundan bu iki mekân kolektif ruhun olduğu kadar bireysel duyguların da tezahüründe rol oynar. Kıran Bey'e duyduğu aşk Nina'nın vatan savunmasında Türklerin yanında yer almasında etkili olur. İşgal ordularının Kıran Bey ve çetesine kurdukları tuzağı haber veren Nina eline aldığı silahla Kıran Bey'in yanında savaşır, yaralanır. Dede Korkut Hîkayeleri'nde eşlerinin yanında savaşan kadınlar gibi Nina da Kıran Bey'le omuz omuza işgal ordusuyla çarpışır. Romanda geçen ifadeyle Nina: “Mavzer kullanmayı, yere yatıp bunu atmayı,

bütün harp usullerini bilen bir kadın... Birdenbire çeteci kesilen bir kadın... Frenk olduğu halde kendi tarafına geçerek düşmana yayılım ateş açan bir kadın![dır] (Karay, 2017: 165). Roman Hatay'ın anavatana katılması gerektiği tezi üzerinden kurgulanmasına ve bu anlamda ideolojik bir bakış açısıyla oluşturulmasına rağmen yazarın Nina etrafında gelişen birtakım maceralara yer vermesi, aşk duygusunu söz konusu ideale ulaşmada işlevsel hâle getirmesi anlatının tek boyutlu ilerlemesini, monotonlaşmasını engeller. Bu tarz macera düşkünü kadınlara egzotik coğrafyaları işleyen yazarın başka romanlarında da rastlanır. Romanın her iki kahramanı karşıt iki ideolojinin simgesel karşılıklarıdır, böyle bir ayrışmayı sonlandıran ise aşk olur. Böyle olmakla birlikte Kıran Bey, Nina ile geçirdiği zaman süresince ferdî bir duygunun vatan düşüncesinin önüne geçmesine izin vermez, zaaflarına yenik düşmez, Hatay'ın kurtuluşu ortak bir geleceğin inşasında rol oynar.

Hatay'ın anavatana katıldığını anlatan "Son ve Tek Kısım"da Kıran Bey ve Nina evlenmiş, Gülcihan adında bir kızları olmuştur. Türklüğün ve özgürlüğün nişanesi olan bu isim Şalan Kale'den gelmektedir. Hatay'ın millî tarihinde birer simge olarak hafızalara kazınan Kıran Bey ve Nina'nın Şalan Kale'de ölümsüzleşen aşk hikâyesi genç bir muharririn araştırmasına konu olur. *Çete*, postmodern romanlara özgü bir sona sahip oluşuyla da dikkat çekicidir. Romanın sonunda ziyaret ettiği ailenin –ki bu aile Kıran Bey, Nina ve kızları Gülcihan'dır- hikâyesini yazacağını söyleyen muharririn söz konusu ifadeleri roman boyunca anlatılan olayların asıl kaynağını da açıklamaktadır.

Sonuç

Çete romanı vatanın işgali karşısında silahlanan sivil halkın direnişini, çeteler hâlinde ortaya çıkan Kuva-yı Milliyecilerin işgal ordularına yönelik askerî baskınlarını konu alan, millî bilinç ve söylemi Hatay'ın kurtuluşu çerçevesinde işleyen anlatılardandır. Bu anlamda *Çete* romanı bir Kuva-yı Milliye romanı olarak değerlendirilmelidir. Roman bütünüyle Hatay'ın Türklere ait olduğu tezine dayanır. Karakterizasyon ve mekân kurgusu söz konusu tezi destekleyecek biçimde oluşturulur. Mütareke yıllarının yaşayan tanıklarından olan Refik Halid Karay'ın Hatay sorununu millî, Türkçü bir yaklaşımla ele aldığı romanda tarihsel gerçekliğe uygun bir kurguya yer vermesi mekân ve kişi tasvirinde realist bir tavır sergilemesinde belirleyici olur. Kıran Bey ve çetesi etrafında oluşan olaylar dizisi, Mütareke yıllarının siyasî, içtimaî ve askerî atmosferini neredeyse dolaysız biçimde yansıtır. Bu dönemde işgal ordusuna duyulan tepkiler silahlı sivil birliklerin çeteler/gruplar hâlinde vatan savunmasına katılmasını hızlandırır. Söz konusu birliklerin Fransız işgal güçleriyle olan çatışması aktarılır. Bulunduğu bölgeleri savunan yerli Türk halkının işgal ordusuna verdiği zayıf vatanın kurtuluşunda dönüm noktası olur. Karay, söz konusu tarihsel olguyu Hatay örneğinde ele alırken millî bilincin vatan düşüncesi etrafında oluştuğunu gösterir, Hatay'ın Türklere ait olduğu tezini ise tarihten gelen Türk coğrafi adlara, kişi ve yerleşik halka dayandırır. Romanın kurgusal yapısı Hatay sorunu üzerinden gelişse de yazar

romana entrik bir atmosfer oluşturmak için Nina ve onun etrafında gelişen birtakım olaylara da yer verir.

Kurgusal yapıyı tayin eden olaylar dizisi romanın başkarakterleri Kıran Bey ile Çarlık Rusya'sı mensubu Nina etrafında gelişir. Bu iki karakterin yolları Mütareke yıllarında tesadüfen kesişir. Yazar her ne kadar romana ilginç bir aşk hikâyesi eklemiş olsa da kurgusal yapıyı var eden her figür, mekân ya da olay bir şekilde işgal yıllarıyla ilişkilendirilir. Yani *Çete* romanı iki kişi arasında yaşanan aşkı değil, esasında vatan aşkını ve ondan çoğalan ferdi aşkı konu alan bir romandır. Millî kimliğin vatan düşüncesiyle belirlediği romanda varoluşun toplumsal zemini bağımsızlık, özgürlük üzerinden inşa edilir. Mekân tasvirinde nesnel bir tavır sergileyen Karay, kişilerin ruhsal durumlarını da benzer bir yaklaşımla tahlil eder. Millî bilincin göstereni olan vatan romanın başkarakteri Kıran Bey'in duygu ve düşünce dünyasına, eylem ve söylemlerine yön verir. Bireysel kimlik kurgusunun inşası ancak Hatay'ın anavatana katılmasıyla mümkün olur. Dolayısıyla da duygunun dahi millî bir zemine yerleşmesi söz konusudur.

Kaynakça

- Abadan, Yavuz. (1972), *Mustafa Kemal ve Çetecilik*, Varlık Yayınları, İstanbul.
- Aktaş, Şerif. (2014), *Refik Halit Karay*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Coşkun, Alev. (2009), *Kuvayı Milliye'nin Kuruluşu*, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul.
- Çapa, Mesut. (Bahar 2018), "Hatay Mücadelesine Katılanların Anıları". *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S. 62, s. 21-38.
- Çelenk, Selim. (1997), *Hatay'ın Kurtuluş Mücadelesi Anıları*, Antakya Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, Antakya.
- Çelik, Yakup. (2006), "Roman 1920-1960", *Türk Edebiyatı Tarihi 4*, (Editörler: Talât Sait Halman, Osman Horata, Yakup Çelik, Nurettin Demir,
- Mehmet Kalpaklı, Ramazan Korkmaz, M. Öcal oğuz), T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, s. 215-274.
- Çetişli, İsmail. (2007), "İkinci Meşrutiyet Döneminde Ortaya Çıkan Fikrî, Siyasî Hareketler ve Türk Edebiyatına Yansımaları", (Hazırlayanlar: İsmail Çetişli, Nurullah Çetin, Abide Doğan, Alim Gür, Şenol Demir, Cengiz Karataş), *II. Meşrutiyet Dönemi Türk Edebiyatı*, Akçağ Yayınları, Ankara, s. 125-370.
- Devellioğlu, Ferit. (2013), *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi, Ankara.
- Ekiz, Osman Nuri. (1984), *Refik Halit Karay, Hayatı ve Eserleri*, Gökşin Yayınları, İstanbul.
- Enginün, İnci. (2015), *Yeni Türk Edebiyatı Tanzimat'tan Cumhuriyet'e (1839-1923)*, Dergâh Yayınları, İstanbul.

- Enginün, İnci. (2016), *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Geçer, Genç Osman. (2019), “Refik Halid Karay’ın Çete Romanında Hatay ve Hatay’ın Türkiye’ye Bağlanma Tezi”, *Mediterranean Journal of Humanities*, IX/2, s. 273-284.
- Hobsbawm, Eric J. (2011), *Eşkıyalar* (Çev. Osman Akınhay), Agora Kitaplığı, İstanbul.
- Hüküm, Muhammed. (2018), “Refik Halid Karay’ın Ortadoğu İle İlgili Yazıları”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 28, S.2, s. 109-124.
- İsimsiz. (1936), *İskenderon-Antakya Meselesi*, Ankara.
- Kalyoncuoğlu, Zeynep. (2011), *Anadolu’da Kuva’yı Milliye’nin Oluşumu*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Karay, Refik Halid. (2017), *Çete*, İnkılâp Yayınları, İstanbul.
- Özüçetin, Yaşar; Dağıstan, H. Mehmet. (2010), “Meclis Celse Zabıtlarında Kuva-yı Milliye”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, IX/20-21, Bahar-Güz, s. 3-30.
- Soysal, İlhami. (1985), *150’likler*, Gür Yayınları, İstanbul.
- Sökmen, Tayfur. (1978), *Hatay’ın Kurtuluşu İçin Harcanan Çabalar*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Topdaş Çelik, Fatma. (2021), *Refik Halid Karay’ın Romanlarında Yapı ve İzlek*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Elazığ.
- Türkçe Sözlük* (2011), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Ünal, Yenal. (2013), *Yakın Dönem Türk Tarihinde Refik Halid Karay*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul.
- Ünaydın, Rûşen Eşref. (1972), *Diyorlar Ki...*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Yardım, Mehmet Nuri. (1997), *Refik Halit Karay, Hayatı-Sanatı-Eserleri*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul.
- Yetkin, Sabri. (2003), *Ege’de Eşkıyalar*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.